

Rozwój liczby mieszkańców Krasnegostawu

Na wczesne osadnictwo w okolicy Krasnegostawu istotny wpływ miały pograniczne walki polsko-ruskie i litewskie oraz niszczące najazdy tatarskie, które zwolniły, częściowo niszczyły, ale osadnictwa nie zatrzymały. w latach 1241, 1259 i 1287, Szczekarzew leżał na szlaku trzech głównych najazdów tatarskich na ziemię polskie. Na przełomie wieków XV/XVI (lata 1490 i 1500) nieustanne, siejące spustoszenie najazdy tatarskie, nie tylko zahamowały rozwój osadnictwa, lecz dokonały w nim znacznego uszczerbku. Miasto i okolice zostały złupione, a zamek legł w ruinie. Na 84 okoliczne wsie: 18 spalono zaś 13 opustoszało (razem 37%).

Pasmem nieszczęść były lata 1652-1667, kiedy w konsekwencji zarazy i najazdów: szwedzkich, kozackich, moskiewskich i siedmiogrodzkich, a w końcu tatarskich, w powiecie krasnostawskim zniszczeniu uległo 80-95% wsi królewskich i 65-70% wsi prywatnych [76]. Spowodowało to ruinę zabudowy, zmniejszenie upraw i wyludnienie - brak ludzi do pracy.

Liczebność mieszkańców miasta na tle miast sąsiednich

Zmiany liczby mieszkańców wybranych miast Polski w latach 1788-2004.

Poz.

NAZWA

Liczba ludności

1788 r.

1870 r.

2004 r.

Lp. (1)

Osób

Lp. (2)

Osób

0

Lp. (3)

Osób

12

Krasnystaw

1

2886

11

4628

12

19800

18

Białystok

2

2754

3

9000

1

285500

23

Międzyrzec

3

2544

18

3427

10

20000

24

Lubartów

4

2490

19

3427

8

23700

27

Chełm

5

2412

12

4471

3

70800

34

Sochaczew

6

2250

9

4920

6

39700

36

Biłgoraj

7

2208

8

5983

7

27300

71

Kazimierz Dln.

8

1758

24

2709

0

19

7300

73

Goraj

9

1758

28

1941

0

25

3050

80

Urzędów

10

1734

25

2263

0

24

4500

83

Turobin

11

1716

22

2782

O

30

1080

97

Parczew

13

1644

14

4000

0

16

10300

102

Kock

14

1626

20

3400

0

20

7000

105

Kurów

15

1602

15

3664

0

18

8044

126

Radom

16

1512

2

11075

2

231300

135

Łuków

17

1488

10

4900

9

20700

143

Międzyrzec

18

1434

4

9000

14

18700

149

Annopol

19

1374

33

1040

O

27

2690

152

Opole

20

1356

21

3128

0

17

8880

156

Wojśławice

21

1326

29

1768

O

31

1500

167

Końskawola

22

1272

23

2721

O

28

2190

172

Kozienice

23

1254

17

3482

13

18950

183

Łęczycza

25

1218

6

6488

15

15600

225

Łomża

26

1068

1

13237

5

65100

249

Zwoleń

27

1014

16

3573

O

29

1600

306

Rejowiec

28

858

32

1234

0

23

4600

315

Piaski

29

840

27

2043

0

26

2800

375

Markuszów

30

720

31

1268

0

31

700

440

Bychawa

31

606

30

1377

O

22

5300

-

Grabowiec

35

26

2239

0

24

4300

-

Hrubieszów

32

5

7314

4

20000

-

Szczebrzeszyn

34

13

4217

21

5630

-

Zamość

33

7

6222

11

68700

Poz. ? pozycja miasta na liście ogólnokrajowej, **Lp. (1)** Pozycja miasta na liście skróconej z 1788 r., **1788 r.** ? Liczba mieszkańców
w 1788 r. [147], **Lp. (2)**

Pozycja miasta na liście skróconej z 1870 r.,
1870 r.

- Liczba mieszkańców w 1870 r., ?

O

? ? osada, dawniej miasto [269],

Lp. (3)

Pozycja miasta na liście skróconej w 2004 r.,

2004 r.

- Liczba mieszkańców.

W wieku XVI Krasnystaw był jednym z *?najlepiej urządzonych?* miast Korony, a w końcu wieku XVIII był największym po Lublinie miastem międzyrzecza Wisły i Bugu i należał do większych miast w Polsce. w tabeli przedstawiono dla przykładu wielkość trzydziestu okolicznych miast Rzeczypospolitej w roku 1788 (z zachowaniem oryginalnych pozycji) [147].

?Dymy miast i miasteczek mniejszych, wszakże zawierających przynajmniej 100 dymów? [Ludność = Dymy*6]. Tabela pomija

?36 miast najznaczniejszych w Koronie i 15 miast znaczniejszych w Litwie?

Pominięto także miasta do pozycji 11, leżące na Litwie i we wschodniej Rusi. w tabeli umieszczono dodatkowo informacje z lat 1870 [269] i 2004 [298]. z tabeli wynika znaczne obniżenie pozycji Krasnegostawu w XIX stuleciu.

Liczbę mieszkańców Krasnegostawu w ostatnich pięciu wiekach, ilustruje rys. 9 (także

porównaną względem wybranych innych miast). Największą liczbę mieszkańców miasto osiągnęło w roku 1999. Były to 20772 osoby [187]. w dniu 31.XII.2007 Krasnystaw miał 19285 mieszkańców [464]. Widoczna jest tendencja spadkowa i według prognozy GUS na lata 2003-2030, w roku 2030 liczba mieszkańców zmniejszy się do około 18400 osób (o około 10%) [463]. Na koniec roku 2007 było 260 osób poniżej prognozy.

Populacja mieszkańców Krasnegostawu w XIX/XX wieku [81].

Rok

Razem

Żydzi

%

1827

3007

11

0,4

1857

3614

151

4,2

1885

5638

876

15,5

1899

7212

1763

24,4

1913

9631

2254

23,4

1921

8943

1754

19,6

1931

10435

1795

17,2

W dniu 1 stycznia 1905 r. spisy urzędowe wykazywały [%] [180]:

Miejsce

Rz. Kat.

Prawosł.

Ewang.

Żyd.

Razem [osób]

Powiat Krasnostawski

78,5

9,47

0,13

11,8

120721

Miasto Krasnystaw

71,5

5,67

0,05

22,8

7895

Gubernia Lubelska

62,9

19,70

3,04

14,4

1437334

Skład społeczny mieszkańców Krasnegostawu 1891 i 1910 [255.C].

Rok

Szlachta

Mieszczanie

Chłopi

Razem

Ilość

%

Ilość

%

Ilość

%

1891

219

4,2

4907

95,0

41

0,08

5167

1910

323

3,9

7079

84,9

940

1,13

8342

W tabelach przedstawiono ubytek liczby ludności guberni lubelskiej w wyniku I wojny światowej (w okresie: 1913.I.14?1916.X.15) na skutek strat wojennych i ewakuacji [172].

Ubytek liczby ludności [%] [172].

Powiaty

Miasto

Wieś

Ogółem

Chełmski

36,9

65,4

62,3

Hrubieszowski

47,4

64,9

62,4

Krasnostawski

39,2

24,4

25,5

Lubelski

17,8

10,8

12,9

Zamojski

28,3

23,8

24,5

Ogółem mieszk.

56359

479895

536251

Przywileje *"de non tolerandis Judaeis"* ? *"de non tolerandis Christianis"*?

Król Zygmunt II August, nadał mieszczanom szeregu miast królewskich przywilej o charakterze ekonomicznym [98] *"De non tolerandis Judaeis"*, zabraniający Żydom osiedlania się w murach miejskich. Do roku 1855 przywilej miało 90 miast w Królestwie Polskim [224]. Również ten sam król nadał wielu społecznościom żydowskim przywilej

"De non tolerandis Christianis"

: w roku 1564(6) krakowskiemu Kazimierzowi [293], w roku 1568 dzielnicy żydowskiej w Lublinie, a jego następcy: w roku 1633 żydowskiej dzielnicy Poznania. w roku 1645 przywilej otrzymały wszystkie żydowskie gminy na Litwie [294].

W Krasnymstawie nie było wczesnego osadnictwa żydowskiego. *Najstarsza wzmianka o obecności starozakonnych pochodzi z roku 1453 (Abraham z Krasnegostawu [222, 243])*

Król Zygmunt II August, 1554.IV.12 nadał mieszczanom krasnostawskim przywilej *de non tolerandis Judaeis?*

Król Stefan Batory w roku 1578 przywilej potwierdził, zezwalając Żydom na zamieszkanie na przedmieściach, na terenach nie podlegających jurysdykcji miejskiej. Przywilej był potwierdzany w latach 1633, 1669 i w 1767 (ostatni raz przez króla Stanisława Augusta Poniatowskiego).

W roku 1564 Krasnostaw nie *posiadał głów rodzin żydowskich?* [23]. w roku 1662 wśród płacących podatek, zapisano 27 Żydów. w roku 1676 wśród 232 mieszczan, notowano dwu Żydów [177,243]. Spis z roku 1765 nie wymienia domów żydowskich w mieście. Zapisano 86 osób na *przedmieściu Krasnostawskim?*

[303]. Również w roku 1778 w samym mieście nie było starozakonnych - wykazano 42 Żydów pod miastem: 39 w dwóch karczmach i winnicy (gorzelni) pod Górą, trzech w karczmie na Zastawiu. w roku 1781 było 23 starozakonnych na przedmieściu Zadworza, 34 w dwóch karczmach i winnicy pod Górą, trzech w karczmie na Zastawiu [243]. w roku 1789 wymieniano w samym mieście tylko jeden dom żydowski. Julian Ursyn Niemcewicz podróżujący w roku 1816 zanotował:

Krasnostaw jest jednym z małej liczby miast naszych, co Żydów dotąd nie wpuściły w swe mury. Leżą oni na przedmieściu obozem, z kądem przypuszczając do mieszkańców rzęsiście gorzałczane szturmę, prędzej czy później przymuszają ich do poddania się - jak gdzie indziej osiadają ich domy?

[17]. Po roku 1811, kiedy miasto zostało zniszczone przez wielki pożar, a starozakonni mieli wspomóc odbudowę, powstał projekt złagodzenia tego prawa [295].

Od roku 1833 Żydzi mogli się osiedlać, nabywać place i budować domy [222].

W 1855 r. przywilej *De non tolerandis Judaeis?* w Królestwie Polskim miało 90 miast [224]. Żydzi mieszkali na terenach nie podlegających jurysdykcji miejskiej. Spis z 1765 r. nie wymienia domów żydowskich w Krasnymstawie. Zapisano tylko 86 osób na *przedmieściu Krasnostawskim?* [303].

Również w 1778 r. w samym mieście nie było starozakonnych - wykazano tylko 42 Żydów pod miastem. 39 w dwóch karczmach i winnicy (gorzelni) pod Górą oraz trzech w karczmie na Zastawiu. W 1781 r. było 23 starozakonnych na przedmieściu Zadworza, 34 w dwóch karczmach i winnicy pod Górą oraz trzech w karczmie na Zastawiu [243]. W 1789 r. wymieniano w samym mieście tylko jeden dom żydowski. Po roku 1811, kiedy to Krasnostaw zniszczył wielki pożar, a starozakonni mieli wspomóc odbudowę, powstał projekt złagodzenia tego prawa [295]. Julian Ursyn Niemcewicz podróżujący w 1816 r. przez Krasnostaw zanotował [17]:

Krasnostaw jest jednym z małej liczby miast naszych, co żydów dotąd nie wpuściły w swe

mury. Leżą oni na przedmieściu obozem, z kąd przypuszczając do mieszkańców rzęsisie gorzałczane szturmy, prędzej czy później przymuszają ich do poddania się i jak gdzie indziej osiadą ich domy?

Od 1833 roku Żydzi mogli się osiedlać, nabywać place i budować domy [222].